

**Skaitmeninės inovacijos augančiai akademijai
DIGA - Digital Innovations for Growth Academy**

***Skaitmeninių technologijų pritaikymo perspektyvos verslininkams,
dėstytojams/lektoriams ir besimokantiems verslumo***

Svarbiausių išvadų ir rekomendacijų santrauka

2015 m. rugpjūtis.

Šis projektas finansuojamas remiant Europos Komisijai.

Šis leidinys atspindi tik autoriaus požiūrį, todėl Komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokį jame pateikiamos informacijos naudojimą.

Sparčiai plintant skaitmeninių technologijų naudojimui asmeninėje bei verslo erdvėje, ypač pasirodžius socialinių tinklų platformoms, sukuriama nauji socialinio bendravimo, dialogo, mainų ir bendradarbiavimo modeliai, pasireiškiantys įvairių situacijų kontekstuose, pavyzdžiui tarp asmenų savo šeimoje ir socialinėje erdvėje; tarp besimokančiojo ir dėstytojo; tarp individualių vartotojų ir jų tarpusavio bendravime verslo aplinkoje, tarp įmonių (valstybinių ir privačių) ir to, kaip jie susisiekiama su savo vartotojais bei kitomis suinteresuotomis šalimis. Skaitmeninės technologijos reiškia plačiai paplitusią galią, kuri skatina inovacijas ir naujas verslo galimybes įtraukiant asmenis ir organizacijas į tarpusavyje susijusią ir pastoviai besikeičiančią skaitmeninę sritį.

DIGA mokslininkai pristato pagrindines besiplečiančio skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes iš dvejopos verslumo dėstytojo/lektoriaus ir verslumo besimokančiųjų perspektyvos, įskaitant ir tuos, kurie dar tik ketina įkurti savo verslą bei jau pripažintus verslininkus.

Šiame tyrime nagrinėjamas kintantis verslumo besimokančiųjų iš taip vadinamos interneto kartos vaidmuo, o taip pat bus atsižvelgta į jų lūkesčius ir tai, kam jie teikia pirmenybę mokymesi. Visa tai padės nustatyti tinkamus veiksnius, į kuriuos būtina atsižvelgti įtraukiant skaitmenines technologijas į verslumo mokymo programas.

Ši informacija yra lyginama su įžvalgomis, gautomis iš verslumo dėstytojų/lektorių, kurie strategiškai nustatė skaitmeninių technologijų vertę, o taip pat įvertino ir jų įsigijimo ir eksploatavimo būdus finansiniu, techniniu, dėstytojų apmokymų ir plėtros atžvilgiais. Dėl DIGA projekto tikslų šiame tyrime buvo pasirinktas dviejų pakopų metodas, kuriuo tiek teoriškai, tiek ir empiriškai tiriama skaitmeninių technologijų vaidmuo ir galimybės jas praktiškai pritaikyti tarp tarpusavyje susijusių trijų suinteresuotų šalių - verslininkų, besimokančiųjų verslumo ir dėstytojų (tų, kurie užsiima dėstyti, mokymu ir kompetencijų ugdymu smulkaus ir vidutinio dydžio įmonėse). Pirmoji pakopa apima išsamią teorinę esamos literatūros ir veiklos kryptį apžvalgą, kurioje akcentuojamos šiuolaikinių besikeičiančių skaitmeninių technologijų vaizdo ir jų poveikio verslo sandorių pobūdžiui, laikui ir vietai bei toliau sekančių pasiekimų verslininkams įvairiose jų verslo kūrimo ir tolimesnio jo vystymo stadijose, perspektyvos. Be to, apžvalgos rezultatai išryškino pagrindinius klausimus, kurie turėtų būti nuodugniau patyrinėti empiriniame lygmenyje.

Antroji pakopa, empirinis situacijos įvairiose šalyse tyrimas apėmė elektroniniu paštu vykdytą apklausą, kurios metu pasirinktiems verslininkams, verslumo dėstytojams ir lektoriams bei besimokantiems verslumo buvo siunčiamas pusiau struktūruotas klausimynas.

Verslininkų apklausos rezultatai rodo, kad dauguma jų naudojami skaitmeninėmis technologijomis ir ketina padidinti naudojimąsi jomis per artimiausius metus.

Be to, respondentai naudojami ne tik "Facebook" ir LinkedIn, bet ir kitomis įvairiomis skaitmeninėmis priemonėmis, padedančioms praplėsti jų vykdomą veiklą pardavimais internete, o taip pat ir bendravimą internete bei elektroninę prekybą. Poreikis ir galimybė integruoti skaitmenines technologijas į pagrindines verslo veiklas yra sėkmingos skaitmeninių technologijų strategijos pagrindas. Tokiu būdu verslininkas turėtų galimybę pasirinkti mokymus dalimis, remdamasis savo įmonės esamais ar neatidėliotinais poreikiais, o ne vadovautis holistiniu ir planavimą į ateitį numatančiu požiūriu.

Šie rezultatai rodo būtinybę skatinti verslininkus priimti ilgalaikes strategijas dėl skaitmeninių technologijų vaidmens ir jų indėlio į tolimesnį savo įmonių vystymą ir augimą, o ne papildomų funkcijų ar srities pridėjimą ir jų panaudojimą tik tada, kai to reikia.

Pastebimas aiškių skaitmeninių technologijų bei naudojimosi jomis įvertinimo ar stebėjimo įrankių, trūkumas. Tai greičiausiai yra susiję ir su aiškių tikslų neturėjimu bei neužtikrintumu dėl galimos kiekybinės skaitmeninės naudos mažoms įmonėms.

Dauguma verslininkų respondentų išreiškė susidomėjimą mokymais, susijusiais su skaitmeninėmis technologijomis ir apimančiais įvairias temas, kaip pavyzdžiui skaitmeninės priemonės. Jie taip pat akcentavo ir jiems labiausiai priimtina mokymų pateikimo būdą bei laiką. Susumavus rezultatus atsiranda informacija pagrįstas supratimas apie skaitmeninių technologijų taikymą smulkiose įmonėse, jų ateities planus šioje srityje, o taip pat ir apie tas skaitmeninių technologijų sritis, kuriose jie pageidautų mokymų bei pasiūlymų, kaip šie mokymai turėtų būti pateikti. Visa tai padeda sukurti tikslingesnę skaitmeninių įgūdžių ugdymo programą.

Taip pat, verslumo dėstytojų ir lektorių apklausos rezultatai kelia klausimus dėl skaitmeninių technologijų naudojimą verslumo mokymuose. Pavyzdžiui, kokia yra verslumo dėstytojų ir lektorių kompetencija skaitmeninių technologijų taikymo verslo kūrimo ir jo konkurencingame vystyme, atžvilgiu. Taigi, nors apklausos rezultatai rodo, jog dėstytojai taiko skaitmenines technologijas mokymų metu, pasitiki savo gebėjimais ir nori išbandyti naujas technologijas, pastebima, kad jų naudojimas per užsiėmimus nevisiškai sutampa su tuo, kaip

pradedantis verslininkas įsivaizduoja skaitmeninių technologijų novatoriškumą ir interaktyvumą esamu laiku ir ateityje. Taigi tai iškelia klausimus, kaip dabartinis skaitmeninių technologijų lygis ir jų taikymas verslumo mokymuose paruošia verslininkystės besimokančiuosius prisitaikyti, priimti naujus vaidmenis ir pasinaudoti naujomis galimybėmis rinkoje, kuri vis labiau tampa skaitmenine, žinant, kad dėstytojų žiniose skaitmeninių technologijų atžvilgiu yra spragų.

Taip pat, esant siauram ir temos skatinamam skaitmeninių technologijų suvokimui tarp dėstytojų ir lektorių, ar tai savo ruožtu, daro įtaką ir dabartinių skaitmeninių mokymų pasiūlai verslininkams? Jei taip, tai skaitmeninių technologijų naudojimas verslumo mokymuose priklauso nuo dėstytojų įgūdžių labiau, nei nuo verslininkų poreikių ir pageidavimų, priklausomai nuo jų verslo kūrimo ir augimo stadijų. Empirinis tyrimas atkreipia dėmesį, kad šios problemos iškėlimas ir įvairių suinteresuotų šalių surinktos nuomonės užtikrina, jog pagrindiniai kliento (verslininko) poreikiai yra žinomi ir į juos yra atsižvelgta pasiūlant jam aktualią mokymų, kaip naudotis skaitmeninėmis technologijomis, programą.

Verslumo besimokančiųjų apklausos rezultatai suteikė platų ir įvairiapusišką temų apie skaitmenines technologijas spektrą, kuriomis jie norėtų gauti mokymus. Sąrašas buvo iš dalies suskaidytas, kaip buvo ir su verslumu susijusių suinteresuotų šalių apklausos rezultatų bei dėstytojų atveju. Tarp trijų grupių respondentų buvo bendra tai, kad dėstytojai, verslininkai ir verslumo besimokantieji pateikė įvairias temas ir individualias skaitmenines priemones priešingai, nei numatyta skaitmeninių technologijų naudojimo perspektyvoje.

Dabartinė technologijomis gausi mokymosi aplinka yra apibūdinama ilgalaikiu skaitmeninių visuomenės informavimo priemonių naudojimu, jų integravimu į formalią aplinką, ir perėjimu į suasmenintą mokymąsi. Norėdami pilnai pasinaudoti naujų technologijų nauda, dėstytojai ir įstatymų leidėjai turėtų pergaltoti verslumo mokymo ir mokymosi metodus; ryšį tarp mokymosi ir technologijų bei jų įtaką besimokančiojo asmenybei, dėstytojo vaidmeniui bei švietimo institucijos strategijai. Verslumo mokymasis yra pastovus procesas, kurio imasi įvairūs savo amžiumi ir patirtimi besimokantieji. Tokiu būdu visą gyvenimą trunkančio mokymosi sąvoka gali būti sustiprinta, o pats mokymasis turėtų tapti lengviau pasiekiamą skaitmenine kompetencija visiems besimokantiems.

Apibendrinus besimokančiųjų verslumo asmenų apklausos rezultatus, jie patvirtina vis didėjančią jaunesnio amžiaus bendruomenės naudojamą skaitmeninėmis technologijomis asmeniniais ir mokslo tikslais. Vis dar tradiciškai vyrauja naudojimas skaitmeninėmis

technologijomis mokymosi proceso metu ir tai galimai yra susiję su dėstytojų daroma įtaka bei jų turimomis žiniomis ir įgūdžiais šioje srityje. Sulyginus besimokančiųjų ir verslininkų apklausos rezultatus pastebimi bendri duomenys, susiję tiek su specifinių žinių lygiu skaitmeninių technologijų, tiek ir verslumo kontekste. Dėstytojų apklausos rezultatai rodo, jog dėstytojai turi labiau bendrą supratimą apie skaitmenines technologijas ir tai daugiau susiję su medžiagos sklaida bei mokymosi medžiagos pateikimu bei jos rinkimu. Priešingai, skaitmeninių technologijų panaudojimas verslumo kontekste yra labiau siejamas su „mokymuisi apie skaitmenines technologijas“, „mokymuisi skaitmeninėms technologijoms“ ir „mokymuisi su skaitmeninėmis technologijomis

Remiantis aukščiau išdėstytomis pastabomis, dėstytojai privalo užtikrinti, kad skaitmeninis mokymasis nebūtų pats savaime apie technologijas ar skaitmeninių priemonių rinkinius, bet parodantis kam jos yra naudojama (tikslas) ir kaip jomis reikėtų naudotis (procesas ir strategija). Tai sudarytų galimybę veiksmingai įgyvendinti tą tikslą verslo aplinkoje. Tikslai yra susiję su tuo, kaip skaitmeninės technologijos galėtų būti taikomos įvairiose įmonės veiklos srityse, ypač rinkodaroje ir pardavimuose, rinkos plėtroje, prekių ženklavime ir t.t

Atliktų visų trijų grupių – suinteresuotų šalių, verslininkų, dėstytojų ir besimokančiųjų verslumo besimokančiųjų apklausos duomenys atskleidė dėstytojo ir lektoriaus vaidmenį daugiau holistiniame kontekste, nurodant juos kaip pirminį informacijos perdavimo kanalą, padedantį arba kliudantį besimokantiems verslumo vystyti darbo su skaitmeninėmis technologijomis įgūdžius ir kompetencijas.

Jei dėstytojas ar lektorius neturi pakankamai žinių apie skaitmenines technologijas ir jų panaudojimo galimybes, tokiu atveju nebus pakankamai atsižvelgta į besimokančiųjų poreikius.

Kritiškai vertinant, dėstytojas privalo būti kompetetingas nustatant tuos skaitmeninius įrankius, kurie verslininkui būtų svarbiausi kiekviename jo verslo kūrimo ir vystymo etape ir praktiškai juos pritaikant. Taigi, svarbu, kad dėstytojo ir lektoriaus tobulintų savo žinias dviem kryptim – pirmiausiai atsižvelgiant į skaitmenines technologijas kaip į strategiją ir seriją tarpusavyje susijusių komponentų, o antra, stengtis suvokti verslininko mąstyseną ir jo verslui, nuo įkūrimo iki augimo ir plėtros, reikalingas skaitmenines technologijas.

Dėstytojams būtina gilinti savo žinias, kaip naudotis skaitmeninėmis technologijomis ir suprasti jų įtaką programos turiniui, dizainui, pateikimui ir įvertinimui. Dėstytojai turi skaitmeninių technologijų pagalba dirbti su besimokančiuoju, priklausančiu taip vadinamai interneto kartai. Šios įgytos žinios padės dėstytojams jaustis patogiai ir naudotis skaitmeninėmis

technologijomis be baimės, taip įgydami daugiau pasitikėjimo savimi, praktinių žinių kaip taikyti šias skaitmenines technologijas, nesibaiminant išbandyti ir suklysti. Toks dėstytojų/lektorių pasitikėjimas savimi ir savo žiniomis persiduoda ir verslininkams mokymų kaip dirbti su skaitmeninėmis technologijomis metu.

Mokymo lygmenyje dėstytojams ir besimokantiesiems turi būti galimybė naudotis resursais, kurie leistų naudotis įvairiomis technologijomis ir platformomis. Visa tai bei šio tyrimo rezultatai įvardina būtinybę kuriant skaitmeninių technologijų mokymo programą bei atitinkamai mokymo turinį ir mokymo metodus atsižvelgti į šiuos besimokančiojo ypatumus:

- **Socialinis mokymasis** – besimokantieji pageidauja pasinaudoti atsiradusiomis bendravimo ir bendradarbiavimo priemonėmis ir taip sukurti bei suasmeninti ekspertų tinklą, kurie galėtų informuoti juos apie jų mokymosi procesą.

- **Neribojamas mokymasis** – besimokantieji numato mokymosi, kurio metu naudojamos technologijos, patirtis, neapsiribojančias tik klase, resursais, tradiciniu lėšų srautu, geografija, bendruomenės turtu ar net ir dėstytojų žiniomis bei gebėjimais.

- **Skaitmeninėmis technologijomis praturtintas mokymasis**– besimokantieji išvelgia skaitmeninių priemonių, mokymo turinio ir resursų svarbą mokymosi produktyvumui, o ne tik besimokančiųjų pritraukimui dalyvauti mokymuose.

Todėl dėstytojai turi nustatyti, kaip jiems geriausiai panaudoti technologijas, galinčias padėti sukurti skaitmeninėmis technologijomis praturtintą mokymosi aplinką, kuri sudarytų besimokantiems galimybes mokintis bendrai, kartu su savo bendraminčiais ir net dėstytojais bet kuriuo metu ir bet kurioje vietoje. Kitame skyriuje pateikti pasiūlymai, kaip sudaryti programos turinį ir kokius mokymo metodus taikyti, kad būtų atsižvelgta į verslininkų ir verslumo besimokančiųjų bendrus poreikius, o taip pat ir į dėstytojų, kurie ves šiuos mokymus, poreikius.

Apjungiant skaitmeninės kompetencijos skirtumus – verslininkų ir verslo savininkų-vadovų e-lyderystės gebėjimų vystymas

Verslininkai, kurie nesugeba pasinaudoti skaitmeninių technologijų revoliucija, nesugebės atsilaikyti konkurencinėje kovoje ir privalės kovoti dėl išlikimo. Vienoms pramonės sritims tai gali turėti daugiau įtakos nei kitoms, tačiau tikėtina, kad nei vienam verslui nepavyks ignoruoti skaitmenines technologijas ilgą laiką tarpą. Pastoviai besikeičianti skaitmeninių technologijų rinka ir vis labiau skaitmenines technologijas išmanantys vartotojai daro spaudimą

verslininkams gerinti savo naudojimosi skaitmeninėmis technologijomis įgūdžius, jei jie nori išlikti konkurencingais augančioje labai gerai skaitmenines technologijas įvaldžiusių vartotojų rinkoje. Yra daugybė nebrangių skaitmeninės ir socialinės žiniasklaidos priemonių, kuriomis gali pasinaudoti verslininkai. Naudojant šias priemones integruotai sukuriamos palankios santykių su vartotoju valdymo sistemos (e-SVV), kurios galėtų padėti užtikrinti konkurencingą pranašumą, o taip pat ir sudarytų galimybę pasinaudoti strategijomis, padėsiančiomis geriau prisitaikyti prie vartotojų poreikių ir taip užtikrinti teigiamą vartotojų palaikymą.

Vis dėlto, būtina kompleksinė, gerai apgalvota skaitmeninio marketingo strategija, kaip verslo plano dalis, kurioje turi būti numatytas šių tokių priemonių naudojimas. Teigiama, kad su pelnu ateina ir iššūkiai su baime, kurių atsiradimui didelę įtaką daro pirmiausiai žinių ir supratimo apie egzistuojančias skaitmenines technologijas, jų panaudojimo galimybes ir naudą, kurią jos duotų, trūkumas. Be to, tam įtakos gali turėti ir įgūdžių bei kompetencijų, kaip praktiškai parinkti skaitmenines priemones, jas taikyti, jomis naudotis, kontroliuoti ir pamatuoti skaitmeninių technologijų naudą, trūkumas.

Todėl sugebėjimai ir kompetencijos plėtra yra svarbiausi resursai, suteiksiantys galimybę įtvirtinti į skaitmenines technologijas orientuotą mąstyseną bei nuoseklų elgesį, o tai savo ruožtu reiškia pastoviai besikeičiančias skaitmenines technologijas sekantį vartotojo ir pirkėjo užtikrinimą.

Gairės sėkmingam skaitmeninių kompetencijų vystymui – verslininkų ir verslo savininkų-vadovų e-lyderystės gebėjimų vystymas – pagrindiniai kriterijai/ mokymo paketų skaitmeninių įgūdžių gerinimui sudarymas

Kuriant skaitmeninių kompetencijų ugdymo programą būtina į ją įtraukti ir skaitmeninio mokymo metodiką, kurioje klausimas „kas“ ir „kaip“ būtų keliamas verslo kontekste. Tai sudarytų galimybę besimokančiajam įgyti žinių kaip praktiškai, realiame pasaulyje taikyti skaitmenines technologijas ir kaip pasirinkti jam tinkamiausias.

Toliau aptariami keli aspektai, į kuriuos reikėtų atsižvelgti kuriant siūlomą skaitmeninių kompetencijų ugdymo programą ir kurie buvo išskirti remiantis apžvelgtoje literatūroje keliamais klausimais bei rezultatais, gautais atlikus empirinį verslininkų, verslo dėstytojų ir verslumo besimokančiųjų tyrimą. Patariama pagalvoti apie šias svarbias užduotis, į kurias reikėtų atsižvelgti prieš pradėdant kurti mokymo turinį:

- **Nustatyti kontekstą – vidinį firmos kontekstą:** Įvertinti asmenines bei verslo perspektyvas ir apibrėžti bendrą strategiją verslui. Tai apima ir įmonės vystymosi stadijos nustatymą. Kartu su aukščiau minėtais klausimais, svarbu nustatyti skaitmeninių įgūdžių viziją verslui. Atliekant šį tyrimą patartina remtis verslininkų etosu, jų siekiais versle ir laikotarpiu, per kurį jie norėtų įgyvendinti savo tikslus. Ši detali informacija padės verslininkams nenukrypti nuo tikslo ir ketinimų ir paskatins juos pasirinkti ilgalaikę bendrą jų verslo krypties perspektyvą ir suvokimą, ko reikia imtis, norint pereiti į kitą lygmenį.

- **Nustatyti kontekstą – išorinis kontekstas:** norint parengti skaitmeninių kompetencijų ugdymo programą, būtina atsižvelgti plačiau į išorinių ir vidinių suinteresuotų šalių požiūrį ir taip įsitikinti, jog mokymai yra aktualūs ne tik verslininkui, bet juose atsispindi ir besikeičiančios tendencijos skaitmeninėje žiniasklaidoje ir technologijose, kurios ateinančius kelis metus turės įtakos verslui ir vartotojams. Tam reikės atkreipti dėmesį į skaitmeninių žinių spragas, demonstruojant savo skaitmeninį išprusimą bei žinias apie skaitmenines priemones ir technikas, svarbias ir tinkamas naudoti įvairiais verslo vystymo etapais. Šis supratimas turi apimti kalbos paaiškinimus, terminologiją ir akronimus, pritaikytus diskusijoms skaitmeninių technologijų temomis. Svarbu, kad kalba netaptų kliūtimi, neatbaidytų verslininkų ir nenulems nesugebėjimo perprasti skaitmenines technologijas mažų įmonių kontekste.

- **Išsami skaitmeninių žinių, kalbos, įgūdžių ir praktikų poreikių analizė:** verslininko ir verslo lygmenyse. Įmonei numačius viziją ir tai, kokių įgūdžių jos darbuotojams reikės ateityje, įmonėje turi būti atlikti turimų įgūdžių įvertinimą. Tai būtina atlikti, norint palyginti turimų įgūdžių lygį su siekiamu buvo pripažinta vizija ir apibrėžti ateities įgūdžių reikalavimai, verslo poreikiams vadovautis savi-įvertinimu apie egzistuojančius įgūdžius. Tikslas yra palyginti egzistuojančius įgūdžių lygius su pageidaujamų įgūdžių lygiu ir nustatyti įgūdžių spragas tiek verslininko, tiek ir įmonės lygmenyse.

- **Tai ne tik priemonės ir technologijos, bet ir taktika bei strategija:** skaitmeninės technologijos turi būti suvokiamos kaip procesas, apimantis įvairius tarpusavyje susijusius bei kompleksinius užsiėmimus, kurie padėtų siekti bendrų verslui numatytų tikslų ir padėtų įgyvendinti numatytas strategijas. Tai apima tikslų ir uždavinių bei terminų skaitmeninėms strategijoms nustatymą .

- **Turinys ir temos – skaitmeninis „A La Carte Menu“ – pasirink geriausią variantą:** šios programos tikslas yra ugdyti skaitmeninių technologijų kompetencijas ir jas pritaikyti verslo kontekste, taip užtikrinant efektyvų su verslumu susijusių skaitmeninių

technologijų mokymą atsižvelgiant į nustatytus verslininkų, besimokančiųjų ir jų dėstytojų poreikius. Taigi, galima atitinkamai pasirinkti skaitmeninį A La Carte meniu, kuriame galima pasirinkti su skaitmeninėmis technologijomis susijusias temas. Parengta programa gali apimti platų modulių pasirinkimą bei gaires, kurios padėtų verslumo dėstytojui ir lektoriui pasirinkti geriausiai verslininką ir jo verslo poreikius atitinkantį variantą. Šie du poreikiai bus nustatyti atlikus skaitmeninių įgūdžių analizę ir tai, kas aprašyta ankstesnėje temoje

- **Gebėjimas tikrinti ir išmatuoti:** daugeliui verslo savininkų – vadovų apsisprendimas dėl e-verslo strategijų priklauso nuo gebėjimo išvelgti tiesioginę naudą nuo bet kokių investicijų į toio pobūdžio technologijas. Tai ypač būdinga mažoms įmonėms, kuriose tikimasi staigiai išaugusių pardavimų arba kaštų sumažėjimo. Taigi, pagrindiniai veiksniai, kuriuos reikėtų integruoti į įgūdžių vystymo programą, tai gebėjimas vadovauti, tikrinti ir išmatuoti.

- **Mokymų kaip naudotis skaitmeninėmis technologijomis pravedimas:** respondentų atsiliepimai parodė, kad mokymo programą turėtų sudaryti mišrus mokymasis, apimantis paskaitas ir trumpus pasitarimus tiesioginio kontakto metu, ypatingą dėmesį skiriant mokymuisi darant bei patiriant, apimant interaktyvias prezentacijas, atvejų analizės konkrečiose pramonės srityse, individualias užduotis ir su verslu susijusius projektus. Programoje akcentuojamas mokymasis sprendžiant iškilusias problemas ir pasirenkant atitinkamus veiksmus.

Apibendrinantys komentarai

Galiausiai, pritariant (Stephenson, 2006, Nawaz ir Kundi, 2010, Zubair, 2013), empiriniams faktams matome, jog nėra nei vienos „tinkančios visiems“ e-Mokymo programos, o skaitmeninės iniciatyvos sėkmė priklauso nuo vartotojų suinteresuotumo bei palaikymo iš visos darbo aplinkos. Tiek vidiniai, tiek išoriniai konteksto veiksniai atlieka savo vaidmenį, paruošdami dirvą naudingų informacinių ir komunikacinių technologijų naudojimui mokymosi aplinkoje. Taigi, mokymai, kaip naudotis skaitmeninėmis technologijomis versle turėtų būti rengiamas atsižvelgiant tiek į verslumo dėstytojo, tiek ir lektoriaus bei verslininko nuomonę, o besimokantys verslumo bendrai dalyvauja mokymuose, planavime, kūrime ir įvertinime tuo pat metu, kai jie planuoja, įgyvendina ir nuolat siekia kuo veiksmingiau vystyti savo veiklą ir kuo profesionaliau prisitaikyti prie rinkos diktuojamų poreikių.

Šaltiniai

Bennett, S., Maton, K., & Kervin, L. (2008). The 'digital natives' debate: A critical review of the evidence. *British Journal of Educational Technology*, 39(5), 775-786.

Brown, J. S. (2011) Learning in the Digital Age' <http://teaching.lfhanley.net/readings/2011/01/17/learning-in-the-digital-age-john-seely-brown/#2>

Cainit, M. (2014). E-Leadership: Skills for Competitiveness and Innovation. European Commission Enterprise and Industry Directorate-General.

Dixon, B. E. (2010). Towards E-Government 2.0: An Assessment of Where E-Government 2.0 Is and Where It Is Headed. *Public Administration & Management*, 15:2, 418-454.

Digital Agenda for Europe: A Europe 2020: Digital Agenda for Europe - a good start and stakeholder feedback

Helpser, E, and Eynon, R (2009) Digital natives: where is the evidence?!, *British' Educational Research Journal*, 36: 3, 503 — 520,

Jones, C and Shao, B. (2011) *The net generation and digital natives: implications for higher education*, Higher Education Academy, York.

Kohli, R., and Grover, V. 2008. "Business Value of IT: An Essay on Expanding Research Directions to Keep up with the Times," *Journal of the Association for Information Systems* (9:1), pp. 23-39.

Nawaz A, Kundi GM (2010a). Demographic implications for the e-Learning user perceptions in HEIs of NWFP, Pakistan. *Electron. J. Inf. Syst. Dev. Ctries.* 41(5):1-17.

National Digital Strategy for Ireland (2014). National Digital Strategy for Ireland Doing more with Digital National Digital Strategy for Ireland Phase 1, Department of Communications, Energy and Natural Resources, Government Publications

Prensky, M. (2001a). Digital Natives, Digital Immigrants. *On the Horizon*, 9(5), 1-6.

Plomp, T., Law, N. & Pelgrum, J. (Eds.) (2009). Cross-national information and communication technology. Policies and practices in education. Charlotte, North Carolina: Information Age Publishing.

Rai, A., Pavlou, P. A., Im, G., and Du, S. (2012). Interfirm IT Capability Profiles and Communications for Cocreating Relational Value: Evidence from the Logistics Industry, *MIS Quarterly*, 36:1, 233-262.

Sashi, C.M. (2012). Customer engagement, buyer-seller relationships, and social media. *Management Decision*, 50:2, 253-272

Shear, L., Novais, G., & Moorthy, S. (2010a). ITL Research: Pilot year findings and lessons learned. Redmond, WA: Microsoft.

Shear, L., Gallagher, L., & Patel, D. (2011). ITL Research 2011 findings: Evolving educational ecosystems. Redmond, WA: Microsoft.

White DS and Le Cornu A (2011) Visitors and Residents: A new typology for online engagement. *First Monday* 16, no. 9, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/3171/3049>